

ÇORUM İL VE İLÇELERİNDE MİLLİ EĞİTİME BAĞLI GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLER ÜZERİNDE TÜKENMİŞLİK SENDROMUNUN İNCELENMESİ¹
INVESTIGATION OF BURNOUT SYNDROME ON TEACHERS WHO WORK DEPENDING ON NATIONAL EDUCATION IN ÇORUM PROVINCES AND DISTRICTS²

Öğr. Gör. Tuğrul YILDIRIM

Hitit Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-5681-6880, tugrulyildirim@hitit.edu.tr

Prof. Dr. Dursun Ali KÖSE

Hitit Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-4767-6799, dalikose@hitit.edu.tr

Aylin YAVUZ

Hitit Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-5890-1974, aylin55_1992@hotmail.com

Mahmut ÇELİK

Çorum İnönü Anadolu Lisesi, ORCID ID: 0000-0003-0988-911X, mmahcelik@gmail.com

ÖZET

İş sağlığı ve güvenliği hayatımızın her aşamasında ve her meslek grubunda yer almaktadır. İş sağlığı ve güvenliği, özel sektör çalışanlarını kapsadığı gibi bir hizmet ve kamu sektörü olan öğretmenleri de kapsar. Öğretmenlerin meslekte geçirdikleri süre içerisinde çeşitli risk etmenlerinin etkisinde kalır. Öğretmenlerde, görev yaptıkları okulların ve çevrenin fiziki şartları, öğrencilerin seviyeleri ve haftalık ders saati yükü gibi çeşitli etkenlerden dolayı zaman içerisinde bir psikososyal risk etmeni olan tükenmişlik sendromu görülebilir. Tükenmişlik sendromu; duygusal açıdan bitmişlik ve hayata karşı ilgisizlik olarak bilinen bir orta yaş krizidir. Bu çalışmada; 2020-2021 yılı içerisinde Çorum İl milli eğitime bağlı il ve ilçelerde farklı türde okullarda görev yapan farklı branşlardaki 120 öğretmenin çeşitli değişkenlere bağlı olarak tükenmişlik sendromu düzeyinin incelenmesine çalışılmıştır. Öğretmenlerin demografik özelliklerini inceleyen ve tükenmişlik düzeyini ölçen iki bölümden oluşan bir anket öğretmenlere uygulanmıştır. Öğretmenlerin ankete verdikleri cevaplar "IBM SPSS Statistics 22.0" programı ile istatistiksel analizi yapılmış ve "Cronbach Alpha (α)" değeri 0,821 bulunmuştur. Bulunan değer $0.8 < \alpha < 1$ aralığında olması araştırmanın çok güvenilir olduğunu kanıtlamaktadır. Yapılan çalışma sonucu, ankete katılan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyi cinsiyete, hizmet yılına, görev yerine, okul türüne, yaşa bağlı olmadığını haftalık girilen ders saatine bağlı olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin çoğunluğunun yirmi yıl ve üzeri hizmet yılına sahip olmasına rağmen tükenmişlik düzeyinin düşük çıkması, Çorum il ve ilçelerindeki okulların fiziki durumlarının iyi olması, öğrenci ve velilerin eğitim-öğretime duyarlı olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: İş Güvenliği Uzmanlığı, Çorum, Tükenmişlik, Öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığı

ABSTRACT

Occupational health and safety takes place in every stage of our lives and in every occupational group. Occupational health and safety includes both private sector employees and teachers who are a service and public sector. During the time teachers spend in their profession, they are affected by various risk factors. Burnout syndrome, which is a psychosocial risk factor, can be seen in teachers over time due to various factors such as the physical conditions of the schools they work and the environment, the levels of the students and the weekly course hour load. Burnout syndrome; It is a middle-age crisis known as emotional exhaustion and apathy towards life.

In this study; In the year 2020-2021, the burnout syndrome level of 120 teachers from different branches working in different types of schools in provinces and districts of Çorum province national education was tried to be examined. A questionnaire consisting of two parts examining the demographic characteristics of the teachers and measuring the level of burnout was applied to the teachers. The statistical analysis of the answers given by the teachers to the questionnaire was made with the program "IBM SPSS Statistics 22.0" and the value of "Cronbach Alpha (α)" was found to be 0.821. The value found in the range of $0.8 < \alpha < 1$

proves that the study is very reliable. As a result of the study, it was determined that the burnout level of the teachers participating in the survey is dependent on the gender, years of service, place of duty, school type, age and not depending on the weekly course hours. Although most of the teachers participating in the survey have a service year of twenty or more years, the low level of burnout and the good physical condition of the schools in Çorum provinces and districts show that students and parents are sensitive to education.

Keywords: Occupational Safety Specialist, Çorum, Burnout, Teachers, Ministry of Education

1. GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi ile beraber yeni makina ve proseslerin ortaya çıkması sonucu sanayileşme ve fabrikalaşma süreci ortaya çıkmıştır. Sanayileşmenin bir unsuru olan insan gücü kavramı önem kazanmıştır. Üretimde görev yapan işgörenlerin sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmasını sağlamak üzere işverenlerin uymakla yükümlü olduğu işçi sağlığı ve iş güvenliği önem kazanmıştır(Güneysu, 2016; Yavuz vd., 2020a:59). İşveren, işgörenlerini sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmasını sağlamak üzere 6331 sayılı İSG Kanunundaki görev ve yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlüdür. İşverenin sadece iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarını yerine getirmek yetmez aynı zamanda işgörenlerinde İSG kültürünün oluşmasını sağlaması ile işletmenin ve işgörenlerinin güvenliğini sağlamış olur(Yavuz-Gür, 2019:19).

İş Sağlığı ve Güvenliği uygulamalarını incelediğimizde, işyerlerinin tehlike sınıfına göre, iş sağlığı ve güvenliği uzmanı ve işyeri hekiminin önerisine göre işyerlerindeki tehlike ve riskler önem sırasına göre sıralanır. Bazı tehlike ve riskler önemsiz olarak görülürken iş kazası ve meslek hastalığı ihtimali yüksek olan riskler daha öncelikli kabul edilir. Elektrik ile ilgili konularda daha önemli iken ofis ergonomisi ve termal konfor şartları daha az öneme sahiptir(Çakan-Yavuz, 2020:1).

İşveren, işgörenlerinin sosyal, ruhsal ve bedensel olarak tam bir iyilik halinin sağlanması ile iş sağlığı ve güvenliği yönünden sağlıklı bir ortam sağlamış olur(Gür-Sezik, 2020:11). Stres, tükenmişlik, rol belirsizliği, mobbing, fazla iş yükü gibi etmenler sonucu işyeri ortamında işgörenler üzerinde psikososyal tehlikeler oluşur. Bu psikososyal tehlikeler önce işgörenler üzerinde olumsuz etkiler bırakarak zamanla aile ve toplumu da etkileyerek büyümektedir(Cox- Griffiths, 2005:553).

Tükenmişlik sendromu, işgörenlerin işin belirli şartlarından etkilenmesi, psikolojik olarak bitkin hissetmelerini ve ilgisiz davranmalarına neden olan etkenler olarak tanımlanabilir. Tükenmişlik son zamanlarda çok bahsedilmesine karşın 16. yüzyıl içinde halk arasında kullanılıyordu. Akademik çevreler tarafından tükenmişlik sendromunun tanımının yapılması 1970'in ilk yıllarında Alman kökenli psikolog Freudenberger sayesinde olmuştur (Schaufeli-Enzmann, 1998).

Cherniss'e göre tükenmişlik profesyonel manada öz yeterliliğin bir işlevi olarak anlamlandırmıştır ve profesyonel öz yeterliliğe göre kabiliyet, işin gereksinimlerini gerçekleştirmek için bir öğreti olarak tanımlar. Bir çalışma ortamındaki sosyal çevrenin çalışanların uyumuna etki etmesi ve kişisel öz etkinlikte azalma oluşması durumunda tükenmişlik meydana gelir şeklinde tanımlamıştır (Sheffield-Baker, 2005:177).

Tükenmişlik sendromu; duygusal açıdan bitmişlik, duyarsızlık ve kişisel başarıda kayıp hissi olmak üzere üç alt başlıkta değerlendirilebilir. Freudenberger tükenmişliğe sadece duygusal açıdan bitmişlik alt başlığından bakarken, Maslach ve Jackson(1981) üç alt başlığı da ileri süren bilim adamları olarak tanınmaktadırlar (Arı-Bal, 2008:131).

Tükenmişlik; insanın hayat mücadelesinde beliren ciddi bir hastalık belirtisi; orta yaş krizi olarak bilinmektedir. Bu boyuttan bakıldığında özellikle 35-50 yaş grubu içerisindeki kişiler açısından işin kariyer planlamalarına uymaması veya yeterli olmaması ve kişilerin beklentilerini karşılamaması gibi durumlarda kişilerde tükenmişlik algısının oluştuğu bildirilmiştir (Cemaloğlu-Kayabaşı, 2014:123).

Kişisel özellikler, tükenmişlik sendromunu artı veya eksi yönlü olarak etkileyebilmektedir. Aynı sektörde, aynı işi yapan iki kişi incelendiğinde tükenmişlik sendromuna yakalanan kişilerde tükenmişlik sendromunun düzeyi farklı olduğu görülebilmektedir. Tükenmişlik sendromunun düzeyini etkileyen kişisel etkenlerden bazıları aşağıda ki gibi sıralanabilir (Adoum, 2017):

- ✓ Yaş
- ✓ Cinsiyet
- ✓ Medeni hal
- ✓ Eğitim düzeyi
- ✓ Kişilik.

Yaş etkisinin tükenmişlik sendromu ile ters orantılı bir alakasının olduğu bildirilmektedir (Adoum, 2017). Genç kişilerde tükenmişlik sendromuna yakalanma ihtimalinin yüksek olmasının nedeni işten beklentilerinin, isteklerinin ve işe karşı heyecanlarının çok yüksek olmasıdır (Seçer vd., 2015:16).

Tükenmişlik sendromuna cinsiyetin etkisinin araştırılması için insan kaynakları yönetimi ile çalışmalar yapılmıştır. Sonuç olarak, erkek çalışanlara göre kadın çalışanların daha fazla tükenmişlik sendromuna yakalandıkları bildirilmiştir (Tümkiye, 2016:251).

Tükenmişlik sendromundan etkilenen çalışanlar, iş hayatının getirdiği stresten kurtulamadıklarından dolayı duygusal açıdan birden fazla etki gösterebilir. Dolayısıyla tükenmişlik hissine sahip çalışanlar, derin bir duygusallık içinde yaşamakta ve hayatın gerekliliklerini yerine getireme durumu gözlemlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında çalışan kendini yetersiz olarak tanımakta ve çalışma hayatında düşük performans sergilemektedir (Çalışkan, 2010:14).

Tükenmişlik sendromundan etkilenen çalışanlar hoşnutsuz ve yetersiz halleriyle kötü sonuçlarla karşılaşmaktadırlar. Sıklıkla rahatsızlık ve hastalık şikâyetleri, aile-iş dengesinin kurulamaması ve sosyal yaşamda çok sık karşılaşılan problemler, işe zamanında gelememe, işini baştan savma yapma, iş yetiştirememe gibi nedenlerden dolayı iş yerinin de zara uğramasına sebep olabilmektedirler. Ayrıca maddi kayıpların yanı sıra manevi kayıplarında önemi çok büyük önem taşımaktadır (Cerit vd., 2016:18).

Bu çalışmada; öğretmenlerin demografik özellikleri ve hizmet yılının tükenmişlik düzeyine etki edip etmediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu ana amaç altında şu hipotezler belirlenmiştir:

H1-Öğretmenlerin cinsiyetine bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H2-Öğretmenlerin yaşa bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H3-Öğretmenlerin ideallerindeki meslekleri yapıp yapmamalarına bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H4-Öğretmenlerin yönetici olma isteğine bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H5-Öğretmenlerin meslek hayatları boyunca psikolojik destek almalarına bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H6-Öğretmenlerin görev yaptıkları yerlere bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H7-Öğretmenlerin medeni durumlarına bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H8-Öğretmenlerin aylık gelirlerine bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H9-Öğretmenlerin görev sürelerine bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H10-Öğretmenlerin eğitim düzeylerine bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H11-Öğretmenlerin haftalık ders saatlerine bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H12-Öğretmenlerin görev yaptığı okul türüne bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

H13-Öğretmenlerin görev pozisyonlarına bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde farklılıklar görülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Çorum ilinde devlet okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ankete katılan 120 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada, öğretmenlerin anket maddelerine kendi özgür iradeleriyle ve objektif olarak yanıt verdiklerini varsayarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada verileri elde etmek için anket (google form) yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma verileri için hazırlanan anket 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgilere ait 13 soru, ikinci bölümde ise tükenmişlik düzeylerini belirlemek için 20 soruluk hazırlanan ölçek yer almaktadır. Tükenmişlik ölçeğinde yer alan ifadelerin değerlendirilmesinde “5’li Likert Ölçeği” kullanılmıştır. İfadeler; “1: Kesinlikle hayır, 2: Hayır, 3: Kararsızım, 4: Evet ve 5: Kesinlikle evet” aralığında düzenlenerek öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Anket sorularına verilen cevaplar “IBM SPSS Statistics 22.0” programı ile analiz edildiğinde “Cronbach Alpha (α)” değeri 0.821 bulunmuştur. Bulunan değerin $0.8 < \alpha < 1$ aralığında olması araştırmanın çok güvenilir olduğunu kanıtlamaktadır. Demografik özellikler için frekanslar ve yüzdeler bulunmuş. Hipotezlerin doğruluğunu test etmek için t testi analizi ve Anova testi analizleri yapılarak yorumlanmıştır. Yapılan anket çalışmamızın sonuçlarının birbiriyle tutarlı ve anlaşılır olması öğretmenlerin anketi doğru anladığını göstermektedir. Araştırmada $p < 0.05$ değeri anlamlı farkı ifade etmektedir.

3.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik verileri tablo halinde verilmiştir. Tablo 1 verilerine göre öğretmenlerin %66,7’si erkek, %33,3’ü kadındır. Ankete katılanların %2,5’i 20-29, %39,2’si 30-39, %38,3’ü 40-49 yaş ve %20’si de 50 yaş ve üzeri yaşındadır. Öğretmenlerden %42,5’i eğitim enstitüsü, %33,3’ü lisans, %15,8’i yüksek lisans, %1’i doktora mezundur. Öğretmenlerin %2,5’i 3000-4000 TL, %29,2’si 4000-5000 TL, %50,8’i 5000-6000 TL, %6,7’si 6000-7000 TL, %10,8’i 7000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahiptir. Öğretmenlerden %5’i 0-5 yıl, %10,8’i 6-10 yıl, %19,2’si 16-20 yıl ve %44,2’si 20 yıl ve daha üzerinde bu meslekte çalışmaktadırlar. Ankete katılanların %90,8’i öğretmen, %9,2’si müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Öğretmenlerin %9,2’si 10 saat ve altı, %10,8’si 11-18 saat, %30,8’i 19-26 saat, %47,5’i 27-37 saat, %1,7’si 35 saat ve üzeri haftalık çalışmaktadır. Öğretmenlerin %75,3’ü ideal mesleklerini yaptığını, %26,7’si idealindeki mesleği yapmamaktadır. Öğretmenlerin %20,8’i yönetici olmak isterken, %79,2’si yöneticilik yapmak istemektedir. Ankete katılanların %8,3’ü psikolojik destek alma ihtiyacı duyarken, %24,2’si psikolojik desteğe ihtiyaç duymamaktadırlar. Öğretmenlerin %85,8’i evli, %10,8’i bekâr, %3,3’ü duldur. Ankete katılan öğretmenlerin %7,5’i anaokulu, %25,8’i ilkokul, %15’i Anadolu lisesi, %3,3’ü fen lisesi, %19,2’si Anadolu teknik meslek lisesi, %3,3’ü Anadolu imam hatip lisesi, %3,3’ü yatılı bölge okulu, %1,7’si diğer okullarda görev yapmaktadır.

Tablo 1: Görev yapan öğretmenlerin demografik özellikleri tablosu

CİNSİYET	N	%
Erkek	80	66,7
Kadın	40	33,3
YAŞ	N	%
20-29	3	2,5
30-39	47	39,2
40-49	46	38,3
50 ve Üstü	24	20
EĞİTİM DÜZEYİ	N	%
Eğitim enstitüsü	51	42,5
Lisans	40	33,3
Yüksek Lisans	19	15,8
Doktora	1	,8
GELİR DÜZEYİ	N	%
3000-4000	3	2,5
4000-5000	35	29,2
5000-6000	61	50,8
6000-7000	8	6,7
7000 ve üzeri	13	10,8
GÖREV SÜRESİ	N	%
0-5 yıl	6	5
6-10 yıl	13	10,8
11-15 yıl	25	20,8
16-20 yıl	23	19,2

20 yıl ve üstü	53	44,2
KADRO	N	%
Öğretmen	109	90,8
Müdür yardımcısı	11	9,2
HAFTALIK DERS SAATİ	N	%
10 saat ve altı	11	9,2
11-18 saat	13	10,8
19-26 saat	37	30,8
27-35 saat	57	47,5
35 saat ve üzeri	2	1,7
İDEAL MESLEK	N	%
Evet	88	73,3
Hayır	32	26,7
YÖNETİCİ OLMA İSTEĞİ	N	%
Evet	25	20,8
Hayır	95	79,2
PSİKOLOJİK DESTEK ALMA	N	%
Evet	10	8,3
Hayır	110	91,7
GÖREV YAPILAN YER	N	%
Merkez	91	75,8
İlçe	29	24,2
MEDENİ DURUM	N	%
Evli	103	85,8
Bekâr	13	10,8
Dul	4	3,3
GÖREV YAPILAN OKUL TÜRÜ	N	%
Anaokulu	9	7,5
İlkokul	31	25,8
Ortaokul	25	20,8
Anadolu Lisesi	18	15
Fen Lisesi	4	3,3
Anadolu Teknik Meslek Lisesi	23	19,2
Anadolu İmam Hatip Lisesi	4	3,3
Yatılı bölge okulu	4	3,3
Diğer	2	1,7

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet, kadrosuna, ideal mesleği yapıp yapmamasına, yönetici olma isteğine, psikolojik destek alma, görev yapılan yer durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için analizler yapıldı. Çalışanların cinsiyet, kadrosuna, ideal mesleği yapıp yapmamasına, yönetici olma isteğine, psikolojik destek alma, görev yapılan yer durumlarına göre dağılımların homojenlik testi sonucunda $p > .05$ elde edildiğinden grupların homojen dağıldığı belirlendi. Grupların homojen dağılımlarından dolayı t testi yapılarak hipotezler test edilmiştir. Veriler tablo 2’de mevcuttur.

Öğretmenlerin cinsiyete göre tükenmişliklerini belirlemek için yapılan test sonucunda $t(120) = ,339$; $p = 0,735$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığı tespit edilmiş H1 hipotezi ret edilmiştir.

Öğretmenlerin ideal mesleklerini yapıp yapmamalarına göre tükenmişlik belirlemek için yapılan test sonucunda $t(120) = 1,195$; $p = 0,255$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin ideal mesleklerini yapıp yapmamalarına göre tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığı tespit edilmiş H3 hipotezi ret edilmiştir.

Öğretmenlerin yönetici olma isteklerine göre tükenmişliklerini belirlemek için yapılan test sonucunda $t(120) = 1,210$; $p = 0,229$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin yönetici olma isteklerine göre tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığı tespit edilmiş H4 hipotezi ret edilmiştir.

Öğretmenlerin psikolojik destek alma ihtiyaçlarına göre tükenmişliklerini belirlemek için yapılan test sonucunda $t(120) = 0,935$; $p = 0,352$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin psikolojik destek alma ihtiyaçlarına göre tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığı tespit edilmiş H5 hipotezi ret edilmiştir.

Öğretmenlerin görev yaptıkları yere bağlı tükenmişliklerini belirlemek için yapılan test sonucunda $t(120) = 0,870$; $p = 0,386$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin görev yaptıkları yere göre tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık olmadığı tespit edilmiş H6 hipotezi ret edilmiştir.

Tablo 2: Demografik verilerin t testi analizi tablosu

Cinsiyet	N	X	SS	Sd	t	p
Kadın	80	3,12	,061	118	,339	0,735*
Erkek	40	3,09	,070			
İdeal meslek	N	X	SS	Sd	t	p
Evet	88	3,078	,057	118	,195	0,255*
Hayır	32	3,198	,076			
Yönetici olma isteği	N	X	SS	Sd	t	p
Evet	25	3,000	,089	118	1,210	0,229*
Hayır	95	3,139	,054			
Psikolojik destek alma	N	X	SS	Sd	t	p
Evet	10	3,255	,109	118	,935	0,352*
Hayır	110	3,097	,049			
Görev yapılan yer	N	X	SS	Sd	t	p
Merkez	91	3,133	,050	118	,870	0,386*
İlçe	29	3,038	,116			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerine yaş, medeni durum, aylık gelir, hizmet yılı, eğitim düzeyi, haftalık ders saati, görev yapılan okul türüne, yaptığı göreve bağlı olarak değişip değişmediğini belirlemek için analizler yapıldı. Analizlerden önce öğretmenlerin yaş, medeni durum, aylık gelir, hizmet yılı, eğitim düzeyi, haftalık ders saati, görev yapılan okul türüne, yaptığı göreve göre dağılımlarının homojen varyans analizleri sonuçlarından $p > 0,05$ elde edilmiş ve homojen dağılımları tespit edilmiştir. Grupların homojen dağılımlarından dolayı ANOVA testi yapılmıştır. Veriler tablo 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10'da verilmiştir.

Tablo 3: Anova testi ile öğretmenlerin yaş analizi tablosu

Yaş	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>
20-29	3	3,1667	,20480
30-39	47	3,1383	,06282
40-49	46	3,0533	,08652
50 ve üzeri	24	3,1562	,10973
Toplam	120	3,1100	,04672

Yaş	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,247	3	,082	,308	,819*
Gruplar içi	30,926	116	,267		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin yaşa bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (3,116) = ,308$; $p = ,819$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin yaşlarına bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H2 hipotezi ret edilmiştir.

Tablo 4: Anova testi ile öğretmenlerin medeni durumları analizi tablosu

Medeni durum	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>
Evli	103	3,08	,05
Bekâr	13	3,29	,09
Dul	4	3,19	,29
Toplam	120	3,11	,05

Medeni durum	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,505	2	,253	,964	,384*
Gruplar içi	30,668	117	,262		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin medeni durumlarına bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (2,117) = ,384$; $p = ,384$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin medeni durumlarına bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H7 hipotezi ret edilmiştir.

Tablo 5: Anova testi ile öğretmenlerin aylık geliri analiz tablosu

Aylık gelir	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>
3000-4000	3	3,15	,36
4000-5000	35	3,21	,07
5000-6000	61	3,03	,07
6000-7000	8	3,34	,24
7000 ve üzeri	13	3,08	,11
Toplam	120	3,11	,05

Aylık gelir	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	1,172	4	,293	1,123	,349*
Gruplar içi	30,001	115	,261		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin aylık gelirlerine bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (4,115) = 1,123$; $p = ,349$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin aylık gelirlerine bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H8 hipotezi ret edilmiştir.

Tablo 6: Anova testi ile öğretmenlerin hizmet yılı analiz tablosu

Hizmet yılı	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>
0-5 yıl	6	2,83	,18
6-10 yıl	13	3,25	,11
11-15 yıl	25	3,14	,09
16-20 yıl	23	3,31	,11
20 yıl ve üzeri	53	3,01	,07
Toplam	120	3,11	,05

Hizmet yılı	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	2,242	4	,560	2,228	,070*
Gruplar içi	28,931	115	,252		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin hizmet yılına bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (4,115) = 2,228$; $p = ,070$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin hizmet yılına bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H9 hipotezi ret edilmiştir.

Tablo 7: Anova testi ile öğretmenlerin eğitim düzeyi analiz tablosu

Eğitim düzeyi	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>
Eğitim enstitüsü	3	3,15	,10
Lisans	94	3,08	,06
Yüksek lisans	21	3,21	,09
Doktora	2	3,60	,10
Toplam	120	3,11	,05

Eğitim düzeyi	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,829	3	,276	1,06	,371*
Gruplar içi	30,344	116	,262		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin eğitim düzeylerine bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (3,116) = 1,106$; $p = ,371$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin hizmet yılına bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H10 hipotezi ret edilmiştir.

Tablo 8: Anova testi ile öğretmenlerin haftalık ders saati analiz tablosu

Haftalık ders saati	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>
10 saat ve altı	11	3,03	,14
11-18 saat	13	3,55	,12
19-26 saat	37	3,23	,07
27-35 saat	57	2,96	,68
35 ve üzeri	2	2,75	,05
Toplam	120	3,11	,51

Haftalık ders saati	<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	4,570	4	1,142	4,94	,001*
Gruplar içi	26,603	115	,231		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin haftalık ders saatlerine bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (4,115) = 4,94$; $p = ,001$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin haftalık ders saatlerine bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H11 hipotezi kabul edilmiştir. Haftalık 11-18 saat derse giren öğretmenlerin tükenmişliklerinin ($\bar{x} = 3,54$), haftalık 27-35 saat derse giren öğretmenlerin tükenmişliklerinin ($\bar{x} = 2,96$) daha az olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9: Anova testi ile öğretmenlerin görev yaptığı okulun analiz tablosu

Görev yapılan okul	N	X	Ss
Ana okul	9	3,09	,13
İlkokul	31	2,89	,10
Ortaokul	25	3,19	,10
Anadolu Lisesi	18	3,08	,09
Fen lisesi	4	3,36	,20
Anadolu teknik meslek lisesi	23	3,25	,12
Anadolu imam hatip lisesi	4	3,45	,27
Yatılı bölge okulu	4	3,20	,20
Diğer	2	2,98	,22
Toplam	120	3,11	,05

Görev yapılan okul	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	2,924	8	,366	1,44	,189*
Gruplar içi	28,249	111	,254		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları okul türüne bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (8,111) = 1,44$; $p = ,189$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H12 hipotezi ret edilmiştir.

Tablo 10: Anova testi ile öğretmenlerin yaptıkları görevin analiz tablosu

Yaptığı görev	N	X	Ss
Öğretmen	109	3,13	,05
Müdür yardımcısı	11	2,88	,10
Toplam	120	3,11	,05

Yaptığı görev	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	,631	1	,631	2,44	,121*
Gruplar içi	30,542	118	,259		
Toplam	31,173	119			

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin yaptığı görevlerine bağlı anlamlılık testi sonucu $F = (1,119) = 2,44$; $p = ,121$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne bağlı olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmemiş ve H13 hipotezi ret edilmiştir.

3.2. Öğretmenlerin Tükenmişlik Sendromu ile İlgili Anket Soruları ve Sorulara Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

Tablo 11: Tükenmişlik Sendromu soruları ve sorulara verilen cevapların analizi tablosu

SORULAR	N	ORT	SS	Sonuç
1-Öğretmenlik mesleğinizi çocuğunuza/yakınlarınıza önerir misiniz?	120	2,85	1,17	Kararsızım
2-Çalıştığımız Okulu değiştirmek ister misiniz?	120	2,86	1,01	Kararsızım
3-Zorlandığınız zamanlarda mesleğinizden istifa etmeyi hiç düşündünüz mü?	120	2,40	1,06	Hayır
4-Mesleğinizde tecrübe yılınız arttıkça daha verimli olduğunuzu düşünüyor musunuz?	120	3,93	1,02	Evet
5-Mesleğinizde tecrübe yılı arttıkça öğrencilerin gelecekleri hakkında karamsarlığa düşüyor musunuz?	120	3,76	1,05	Evet

6-Okuldaki/öğrencilerdeki sorunları gördükçe kendinizi kapana sıkışmış gibi hissediyor musunuz?	120	3,09	1,08	Kararsızım
7-Öğretmenlik mesleğinin daha önemli bir konumda olması gerektiğini düşünüyor musunuz?	120	4,80	,42	Kesinlikle evet
8-Tecrübe yılınız arttıkça okula gitmek istememe, geç gitme ve okuldan nefret etme gibi durumlarda artış oluyor mu?	120	2,57	1,26	Kararsızım
9-Zaman içerisinde iş çevresi ile dış çevreyle olan ilişkilerde bozulma durumu gözleniyor mu?	120	2,71	1,01	Kararsızım
10-Öğrencilerle olan samimi sohbetlerin zaman içerisinde azaldığını düşünüyor musunuz?	120	3,04	1,17	Kararsızım
11-Zaman içerisinde arkadaşlık, saygı ile nezaket gibi olumlu tutumlarda düşüş yaşadığınızı hissediyor musunuz?	120	3,48	1,17	Evet
12-Hizmet yılınız arttıkça eğitimde yeni metotlar üretebiliyor musunuz?	120	3,91	,837	Evet
13- Hizmet yılınız arttıkça hayatınızın monotonlaştığını, sürekli aynı çalışmalarını yapmaktan dolayı öğretmenliğe ilgi düzeyinin azaldığını düşünüyor musunuz?	120	2,99	1,247	Kararsızım
14-Hizmet yılınız arttıkça öğrencilerin sorunlarına karşı duyarsızlaştığınızı düşünüyor musunuz?	120	2,34	1,087	Hayır
15-Öğrenci ve okul problemleri karşısında zihinsel olarak tükendiğinizi hissediyor musunuz?	120	3,03	1,16	Kararsızım
16-Okul ve çevresinin fiziksel şartları çalışma azminizi olumsuz yönde etkiliyor mu?	120	3,32	1,20	Kararsızım
17-Zaman içerisinde zihinsel temel öğretim becerilerinizin azaldığını düşünüyor musunuz?	120	2,58	,97	Kararsızım
18-Zihinsel engelli/özürlü öğrencilerle ilgilenen öğretmenlerde tükenmişlik düzeyinin daha yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?	120	3,59	1,10	Evet
19-Hizmet yılına bağlı olarak öğrencilerin sorunları ile ilgilenmekten dolayı gıda tüketimi arzusunun ilişkili olduğunu düşünüyor musunuz?	120	2,69	1,03	Kararsızım
20-Hizmet yılına bağlı olarak öğrencilerin sorunları ile ilgilenmekten dolayı sigara içme ve alkol kullanma arzusunun ilişkili olduğunu düşünüyor musunuz?	120	2,27	1,14	Kararsızım

Öğretmenlerin, *Soru 1-Öğretmenlik mesleğinizi çocuğunuza/yakınlarınıza önerir misiniz?* Sorusuna verilen cevabı incelediğimizde, öğretmenlik mesleğini önermede kararsız olduklarını, *Soru 4-Mesleğinizde tecrübe yılınız arttıkça daha verimli olduğunuzu düşünüyor musunuz?* Sorusuna verilen cevabın evet çıkması zaman içerisinde meslekte tükenmişliğin yaşanmadığını, aksine daha verimli olduklarını görüyoruz. *Soru 5-Mesleğinizde tecrübe yılı arttıkça öğrencilerin gelecekleri hakkında karamsarlığa düşüyor musunuz?* Sorusuna verilen cevapların ortalaması evet çıkması, öğretmenlerin çocukların gelecekleri hakkında karamsar düşündüklerini, diğer sorulara verilen cevapları incelediğimizde; öğretmenlerin okulda ve okul çevresinde yaşanan sorunlar, öğrenciler ile alakalı problemler, öğrencilerin öğretmenlere karşı tavırları, yapılan işlerin monotonlaşması, öğrenci ilişkilerinde samimiyetsizliğin hissedilmesi, öğretmenlerin mesleklerine bakış açılarını değiştirdiğini görüyoruz. Hizmet yılına bağlı öğretmenlerin sigara/alkol ve gıda tüketimindeki değişimin tam olarak bağlı olduğunu tespit edemedik. Mesleklerine olan saygının hizmet yılına bağlı olarak azaldığını ve eğitimde yeni metotlar üretiminde daha verimli olduklarını tespit ettik. Okul öncesi ve zihinsel engelli öğretmenlerde hizmet yılına bağlı tükenmişlik düzeyinin yüksek olabileceği düşüncesi hâkimdir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Çorum il milli eğitime bağlı il merkezi ve ilçelerde görev yapan öğretmenlerin meslekte hizmet yılına bağlı tükenmişlik düzeylerini incelemek üzere yapılan çalışmada elde edilen demografik verilere incelediğimizde;

ankete katılanların cinsiyet olarak erkek, yaş aralığının 40-49, eğitim enstitüsü mezunu, 5000-6000 arasında geliri olan, 20 yıl ve üstü hizmet yılına sahip, haftalık 27-35 saat derse giren öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu saptadık. Katılımcıların içerisinde idarecilerin az olduğunu, öğretmenliğin ideal meslek olduğunu, okulda idareci olmak istemediklerini, psikolojik destek almadıklarını, medeni durumu evli, merkezde görev yapanların çoğunlukta olduğu sonucunu elde ettik. Görev yapılan okul türüne göre incelediğimizde ankete katılan öğretmenlerin çoğunluğunun ortaokulda görev yapmaktadır. Ortaokulu, Anadolu Teknik ve meslek lisesi takip etmektedir. Okul türü de tükenmişlik düzeyine etki etmektedir. Özel eğitim, anaokulu ve ilkokulda görev yapan öğretmenlerin sayısının daha fazla olsa idi belki anket sonuçları daha farklı olabilirdi. Yapılan istatistiksel analize göre hizmet yılına bağlı olarak öğretmenlerin tükenmişlik düzeyine demografik özelliklerin bağlı olup olmadığını incelediğimizde, cinsiyete, ideallerindeki meslek olup olmadığına, yönetici olmak isteğine, psikolojik destek ihtiyacı duymalarına, görev yaptıkları il/ilçe merkezine, yaşlarına, medeni durumlarına, aylık gelirine, hizmet yılına, eğitim düzeyine, görev yaptıkları okul türüne ve okuldaki öğretmen ya da idareci olmalarına bağlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. Tükenmişlik düzeyinin haftalık ders saatine bağlı olarak değiştiği belirlenmiştir. Haftalık 11-18 saat derse giren öğretmenlerin tükenmişliklerinin ($\bar{x} = 3,54$), haftalık 27-35 saat derse giren öğretmenlerin tükenmişliklerinin ($\bar{x} = 2,96$) daha az olduğu tespit edilmiştir.

Tükenmişlik sendromu önermelerine verilen cevapları incelediğimizde; öğretmenlerin mesleklerini önermede ve okul değiştirmede kararsız olduklarını, hizmet yılına bağlı olarak daha verimli olduklarını, eğitimde yeni yöntemler bulabildiklerini, öğrencilerin gelecekleri konusunda karamsar olduklarını ve öğretmenlik mesleğine verilmesi gereken önemden daha az önem verildiğini düşündüklerini tespit ettik. Zaman içerisinde öğrencilerle ve velilerle olan ilişkilerinde saygı, nezaket ve hoşgörü konusunda düşüş yaşadıklarını, hizmet yılına bağlı olarak öğrenci sorunlarına karşı ilginin düşmediğini, zihinsel engelli öğrencilerle ilgilenen öğretmenlerde tükenmişlik düzeyinin yüksek olabileceğini düşündüklerini ve zaman içerisinde öğrenci, okul ve çevre ilişkilerinde yaşanan sorunların alkol/sigara ve gıda tüketimi arzusu ile ilişki olmadıklarını düşündüklerini tespit ettik.

Yavuz ve arkadaşlarının 2020 yılında öğretmenler üzerine yaptığı çalışmada, bu çalışmanın aksine mesleğinden istifa etmeyi düşünenlerin ve okulunu değiştirmek isteyenlerin çoğunlukta olduğu sonucu çıkmıştır. Okul türüne bağlı tükenmişlik düzeyini incelediğimizde, meslek yüksek okulunda çalışanların milli eğitimde çalışanlara daha yüksektir(Yavuz vd, 2020b:24). Aynı çalışmada, bu çalışmanın aksine tükenmişlik düzeyinin yaşa bağlı olduğunu, yaş arttıkça tükenmişlik düzeyinin yükseldiğini, 40-49 yaş grubunun tükenmişlik düzeyinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek çıkmıştır. Polat ve arkadaşlarının 2009 yılında Bilecik ilinde çalışan öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmada ise tükenmişlik sendromunun öğretmenlik mesleğini gönüllü olmadan yapan ve okulun fiziki şartlarının yetersiz olmasına bağlı olduğu tespit edilmiştir(Polat vd, 2009:217).

Çorum ilinde çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin literatürde olan çalışmalara göre sadece ders saatine bağlı çıkması, diğer etmenlerin tükenmişliği etkilememesi, Çorum il ve ilçelerindeki okulların fiziki yapılarının iyi olması, öğrenci sayılarının normal düzeyde olması, velilerin eğitime ilgili olmasından dolayı görev yapan öğretmenlerin mesleklerini daha sağlıklı yapabilmesi sonucu tükenmişlik düzeyine etki etmemiştir. Görev süresi yirmi yıl ve üzerinde olan öğretmenlerin çoğunlukta olması, öğretmenlerin rahat olarak görev yaptığını ve yıpranmadıklarını göstermektedir.

Kaynakça

Güneysu, G. (2016). Bir Kereste İşletmesi Üretim Sürecinde İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı,.

Yavuz, Ş., Gür, B. ve Özdemir, Ö.(2020). Investigation Of Occupational Health And Safety Experts For Their Own Professionals, Euroasia Journal Of Social Sciences - Humanities, 7(5), 59-70.

Yavuz, Ş. ve Gür, B.(2019). Ön Lisans ve Lisans Öğrencilerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Bilinci Düzeylerinin İncelenmesi, International Journal of Labour Life and Social Policy, 2(1), 19-29.

Çakan, M. ve Yavuz, Ş. (2020). Üniversitelerdeki İş Sağlığı Ve Güvenliği Konusundaki Risk Faktörlerinin

- Önem Derecelerine Göre Sıralanması: Hitit Üniversitesi Örneği. Elçin YAZICI (Ed.), Eğitim Araştırmaları-2 içinde (s. 1-24). (2. Baskı). ANKARA: İKSAD Uluslararası Yayınevi.
- Gür, B. ve Sezik, Y.(2020). İdari Personelin İş Sağlığı Ve Güvenliği Eğitim Sonrası Farkındalıklarının Değerlendirilmesi, Euroasia Journal Of Social Sciences - Humanities, 7(6), 11-24.
- Cox, T. ve Griffiths, A. (2005). The Nature And Measurement Of Work-related Stress: Theory And Practice. In J.R. Wilson & N. Corlett (Eds.), Evaluation of Human Work (3rd ed.). London: CRS Press. pp. 553-572.
- Schaufeli, W. B. ve Enzmann, D. (1998). The Burnout Companion to Study & Practice: A Critical Analysis. In a T. Cox, & A. Griffiths (Ed.). London: Taylor & Francis Ltd.
- Sheffield, D.S. ve Baker, S.B., (2005). Themes From Retrospective Interviews Of Scholl Counselors Who Experienced Burnout.H.U. Journal Of Education, 29, pp.177-186.
- Arı, G ve Bal, E. (2008). “Tükenmişlik Kavramı: Birey ve Örgütler Açısından Önemi”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 15(1):131-148.
- Cemaloğlu, N. ve Kayabaşı, Y. (2014). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyi ile sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin modelleri arasındaki ilişki. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27(2), 123-155.
- Adoum, S.Y. (2017). Süleyman Demirel Üniversitesi’nde Okuyan Yerli Ve Yabancı Öğrencilerin Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Seçer, İ., Halmatov, S., Veyis, F., ve Ateş, B. (2015). Okul tükenmişlik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Turkish Journal of, 2(2), 16-24
- Tüm kaya, S. (2016). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Tükenmişlik Ve Yabancılaşma Düzeylerinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(2), 251-268.
- Çalışkan, A., (2010). Yeni Mezun Hemşirelerde İş Doyumu Tükenmişlik Ve Gerçeklik Şokunun İncelenmesi, T.C. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Çalışkan, 2010: 14-15).
- Cerit, GN, Aykal G, Güzel A, Kara İ. (2016). Bir hastanede çalışan yoğun bakım hemşirelerinde tükenmişlik düzeyinin belirlenmesi. Anadolu Kliniği, 21(2), 18-27.
- Yavuz, Ş., Çakan, M. ve Gür, B. (2020). Tükenmişlik Sendromu: Milli Eğitimde Çalışan Öğretmenler Üzerine Bir Uygulama. Elçin YAZICI (Ed.), Eğitim Araştırmaları-2 içinde (s. 24-53). (2. Baskı). ANKARA: İKSAD Uluslararası Yayınevi.
- Polat, Ş., Topuzoğlu, A., Gürbüz, K., Hotalak, Ö., Kavak, H., Emirikçi, S. ve Kayış, L.(2009). Bilecik İli, Bozüyük İlçesi, Lise Öğretmenlerinde Tükenmişlik Sendromu, TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(3): 217-222